

"ІНСТРУМЕНТАРІЙ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ"

ВИГОТОВЛЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ
ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЗМІСТ

I. ОПИС ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ НА БЕЗПЕКУ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА	3
II. Визначення переліку показників прямих і не прямих витрат для оцінки величини збитків від виробничого травматизму	6
III. ОСНОВНІ ЗАСАДИ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ НА ВИРОБНИЦТВІ	9
1 Порядок формалізації розрахунку показників непрямих витрат за чинним законодавством України	9
2.2 Визначення переліку вихідних даних, необхідних для оцінки збитків виробництва від нещасних випадків	11
3. ОЦІНКИ ВЕЛИЧИНИ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ НА ВИРОБНИЦТВІ	14
3.1. Інформаційне забезпечення вихідних показників з адаптацією до чинного законодавства	14
3.2. Використання моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища для оцінки збитків від виробничого травматизму для України в цілому	20
3.3. Особливість процесу прогнозування збитків від нещасних випадків для підприємства	24
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАТ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ	30

Виготовлено за фінансової
підтримки Європейського Союзу

I. ОПИС ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ НА БЕЗПЕКУ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА

Врахування і визначення витрат на здійснення заходів на охорону праці, де мають бути враховані діючі потреби на забезпечення безпеки виробництва, без яких неможливо розробити оптимальну стратегію інвестиційної державної політики охорони праці, яка будується, перш за все, на альтернативі модернізації основних фондів на підприємствах витратам відшкодування шкоди та збитків потерпілим – є основним напрямком роботи.

Таким чином, оцінка усіх експлуатаційних витрат, разом з відшкодуванням шкоди потерпілим, які мали місце при ліквідації наслідків аварій на виробництві вважалося актуальною проблемою визначення дійсної вартості безпеки виробництва.

Традиційно, здійснені витрати оцінювалися з застосуванням методів моніторингу – збору, накопичення, збереження і наступного аналізу статистичних даних. Однак, при періодичних змінах, що спостерігаються в економічній і політичній ситуації в країні, постійних корегуваннях чинного законодавства, як в сфері охорони праці, так і в соціально-економічній політиці застосування методу збору, накопичення і аналізу інформації є не коректним. Тому виникла потреба у застосованні розрахунково-аналітичних методів визначення дійсної вартості безпеки виробництва за окремими статтями з метою одержання реальних оцінок вартості засобів охорони праці, яких не має у офіційних статистичних даних.

Застосування розрахунково-аналітичних методів і моделей повинно базуватися на основних, строго аргументованих положеннях діючого в країні законодавства. Так, прямі витрати, що стосуються прямих страхових виплат, законодавчо регулюються Законом України про обов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та профзахворювання.

В Україні розроблена модель визначення вартості безпеки промислового середовища, базуючись на принципах побудови моделі ТУТА (вартості охорони виробничого середовища) та на основі положень чинного законодавства України.

Для реалізації зазначених цілей визначався, перш за все, перелік основних статей витрат. Основні напрямки витрат надані у моделі ТУТА. Це: розрахунки виплат за лікарняними за рахунок Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві і профзахворювань (у подальшому Фонд); страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком на виробництві, витрати на виплату пенсій за інвалідністю; витрати на утримання служби охорони праці тощо. Особливо детально в моделі ТУТА розписані напрямки інвестицій у виробничу сферу, а саме: у засоби з поліпшення умов праці і удосконалення виробничої сфери. В результаті адаптації цих напрямків витрат на безпеку виробництва до існуючих в Україні реалій і діючого законодавства були сформовані наступні блоки статей витрат:

- виплати Фонду, що пов'язані з вимушеним невиходом на роботу за причиною профзахворювання;
- прямі страхові виплати потерпілому на виробництві;
- цільові вкладення інвестицій в поліпшення умов охорони праці.
- Остання група статей кореспондувалася з Національною програмою поліпшення умов безпеки виробництва і гігієни праці і тому розглянута детально.

Таким чином, згідно з основними положеннями чинного законодавства станом на 01.09.2005 р. прямі витрати на охорону праці характеризувалися такими напрямками витрат та інвестицій, спрямованих на поліпшення стану охорони праці ($ВОП_t$)¹:

- організація служби охорони праці на підприємстві ($ВСОП_t$);
- державна служба нагляду за охороною праці ($ВОПР_t$);
- витрати на утримання медичної служби ($ВРМС_t$);
- організація професійно-технічного навчання ($ВІПН_t$);
- виконання завдань Національної програми;
- придбання обладнання та інші інвестиції ($ІПО_t$);

Система відшкодування потерпілим відображалася через страхові виплати Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і додаткові виплати на виробництві. Це:

- прямі збитки, пов'язані з невиходом на роботу через профзахворювання ($ВІЗ_t$);
- прямі страхові виплати потерпілому ($СВ_t^k$);
- додаткові виплати потерпілому (додаткові до страхових виплат) ($ДВІП_t^k$).

Використання розробленої розрахунково-аналітичної моделі дозволило одержати наступні результати.

Перш за все, визначено структуру витрат на забезпечення охорони праці. Так, найбільшу питому вагу становлять витрати на профілактику охорони праці і виробничої сфери на підприємствах: 56,96 % – з максимальною (max) оцінкою и 52,18 % – з мінімальною (min). Далі, найбільша питома вага належить такому блоку розрахунків як “Виплати в наслідок нещасного випадку на виробництві”, що становить 26,12 %, 85 % з яких становлять помісячні обов'язкові страхові виплати і компенсації.

В свою чергу, у сумарному показнику страхових виплат домінують щомісячні страхові виплати потерпілим – 16–27 % при максимальному (max) і мінімальному (min) варіанті загальних витрат і збитків.

Відносно альтернативи витратам на відшкодування збитків потерпілим інвестиціям у модернізацію і оновлення встановленого обладнання, то порівняння фактичних величин амортизаційних відрахувань і витрат на відшкодування збитків показує, що останні у 14 разів менше. Таким чином, спостерігалася різна масштабність витрат на модернізацію і оновлення обладнання (саме за цією причиною відбувається основний приріст нещасних випадків на виробництві в Україні) з витратами на охорону праці, що свідчить про невідповідність розглянутої альтернативи умовам розвитку економіки України на цьому етапі основному принципу ринкової економіки – прибутковості.

Використання розробленої моделі дозволило оцінити відповідність відрахувань на охорону праці в Україні в чинному законодавстві. У 2004р. ці відрахування на охорону праці і цілому по Україні були менше необхідних згідно чинного законодавства майже на третину.

Принцип диференціації за джерелами фінансування показав, що основні витрати на охорону праці, як і збитки, несли, в основному, підприємства – в інтервалі від

1 В дужках надано позначення моделі

59 до 73 %. Страхові виплати на компенсацію збитків і пенсій становили у 2005р. 22–36 % загальної суми виробничих витрат.

Крім того, у відповідності з основними напрямками раціонального використання фінської моделі ТУТА в умовах української економіки досліджувалась ефективність системи страхування від нещасного випадку на виробництві.

Аналіз відношення страхових виплат підприємствами до відшкодування потерпілим (без врахування втрат промислової власності), дав можливість подальшого співставлення їх з результатами розрахунків за фінською моделлю ТУТА.

Так, співставлення цих відношень засвідчило, що за існуючою державною страховою системою захисту від нещасного випадку на виробництві, внески у страховий Фонд перевищують величину відшкодування потерпілим. Таке положення в Україні пояснюється, великими виплатами фізичним особам „регресникам”, які одержують щомісячні страхові виплати, які становили 75 % суми усіх обов’язкових страхових виплат і компенсацій.

За розрахунками з застосуванням моделі витрат на безпеку виробництва, розробленої ННДІПБОП, було також визначено „ціну (вартість) нещасного випадку”, як за існуючих соціально-економічних умов, так і при їх змінах.

Однак, у розробленій моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища не розглядалися статті збитків виробництва, що характеризуються втратами продукції, зниженням продуктивності праці тощо. Це:

- непрямі витрати, при невиході на роботу з причини тимчасової непрацездатності через профзахворювання ($НВПЗ_t$);
- вимушені виплати зарплат працівникам, залученим для ліквідації наслідків аварії чи нещасного випадку ($ВВП_t$);
- витрати на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку ($ВЛ_t$);
- втрати власності ($ВВС_t$);
- втрати внаслідок вибуття потерпілого з виробничого процесу ($ВВПР_t$);
- витрати на заміну потерпілого ($ВЗП_t$);
- витрати при звільненні робітника або службовця на інвалідність ($ВЗП_t$).

Даними офіційної статистики забезпечені тільки статті витрат на охорону праці та страхові виплати. Вказані величини збитків виробництва внаслідок нещасного випадку звичайно враховуються в собівартості продукції, у валових витратах, і тому їх величину вилучено у офіційній статистичній звітності. Отже, їх визначення потребує використання не облікових, а розрахункових методів.

Тому для одержання розрахункової оцінки непрямих витрат і вказаних вище збитків виробництва використовуються: методи нормативних розрахунків; трендові та інтерполяційні моделі; програмні, що реалізують логічні схеми.

Таким чином, на основі ідеї визначення прямих витрат на забезпечення охорони праці на базі діючого в Україні чинного законодавства в ННДІПБОП був одержаний дієвий і достатньо ефективний інструмент цільового вивчення економіки охорони праці в Україні. Модифікація цього інструменту з адаптацією під зміни у діючому законодавстві визначення прямих витрат та внесення до переліку детальних статей непрямих витрат і збитків підприємств розроблена у даній роботі.

II. ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ПОКАЗНИКІВ ПРЯМИХ І НЕ ПРЯМИХ ВИТРАТ ДЛЯ ОЦІНКИ ВЕЛИЧИНИ ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

Стан умов праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності за своїми масштабами все більше перетворюються на серйозну соціально-економічну проблему. Визначення економічного збитку від нещасних випадків ґрунтується на їх класифікації за такими ознаками:

1. За ступенем тяжкості:

- втрати від випадку зі смертельним наслідком;
- втрати від випадку з інвалідним наслідком;
- втрати від випадку з короткочасною втратою працездатності;
- втрати від мікротравматизму.

2. За економічним змістом:

- втрати, пов'язані зі скороченням обсягу виробництва та недоотриманням деякої кількості продукції;
- втрати, пов'язані з відшкодуванням працівнику і членам його сім'ї шкоди, заподіяної здоров'ю;
- втрати, пов'язані з відновленням здоров'я потерпілого;
- втрати, пов'язані з розслідуванням нещасного випадку та ліквідацією її наслідків;
- втрати, пов'язані з перенавчанням працівника або з навчанням нового працівника, його замінив.

3. За трьома рівнями відшкодування витрат:

- виробничі;
- позавиробничі;
- інші економічні витрати (втрати національного доходу).

Також, доцільно класифікувати виробничий травматизм з причин призвів до нещасних випадків, а саме:

- організаційні;
- технічні;
- санітарно-гігієнічні.

Аналіз методик розрахунку економічного збитку, дозволяє говорити про те, що існуючі методики оцінки наслідків виробничого травматизму не відповідають як вимогам повноти оцінки наслідків виробничого травматизму, так і вимогам доступності в користуванні. Більшість з них не дають уявлення про методи розрахунку окремих аналізованих показників.

У зв'язку з вищевикладеним, слід зробити висновок, що необхідна методика оцінки економічного збитку від нещасних випадків на виробництві, яка: по-перше,

повинна бути доступна в користуванні, мати дані необхідні для розрахунку збитку від конкретного нещасного випадку зі стандартної статистичної та бухгалтерської звітності; по-друге, необхідно рознести збитки, що виникають на різних часових рівнях і різних рівнях суб'єктів що несуть відповідні втрати.

На підставі аналізу існуючих методик розрахунку збитку від нещасних випадків на виробництві та з урахуванням їх недоліків розроблена класифікація показників економічного збитку від нещасних випадків на виробництві.

Визначення економічного збитку від виробничого травматизму повинно базуватися на комплексній оцінці економічних наслідків з диференціацією цієї шкоди за трьома рівнями відшкодувань:

- безпосередній збиток від настання нещасного випадку (аварії);
- збиток, опосередковано пов'язаний з ліквідацією нещасного випадку (аварії);
- збиток, у вигляді віддалених наслідків нещасного випадку (аварії), а також трьома рівнями суб'єктів, що несуть втрати: збитки підприємства; збитки фондів соціального страхування; збитки держави.

Таблиця II.1.

ПЕРЕЛІК ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ НА ВИРОБНИЦТВІ

РОЗДІЛ 1. ДОДАТКОВІ СТРАХОВІ ВИПЛАТИ	
1.1	Виплати потерпілому (додаткові до страхових виплат) відповідно до колективного чи трудового договору
1.2	Додаткові страхові виплати потерпілим від виробничого травматизму на підприємстві
1.3	Визначення суми додаткових страхових виплат одному потерпілому зі смертельним наслідком
1.4	Визначення суми одноразова допомога
1.5	Визначення суми на поховання
1.6	Визначення суми для оплати проїзду родичів
1.7	Визначення суми інші форми допомоги
1.8	Визначення суми додаткових страхових виплат одному потерпілому з інвалідним наслідком
1.9	Визначення суми одноразова допомога для інваліда на підприємстві
1.10	Визначення суми систематична допомога для інваліда на підприємстві
1.11	Визначення суми на лікування інваліда на підприємстві
1.12	Визначення суми на реабілітацію інвалідів на підприємстві
1.13	Визначення суми додаткових страхових виплат одному потерпілому з тимчасовою втратою працездатності
1.14	Визначення суми одноразової допомоги при профзахворюванні на підприємстві
1.15	Визначення суми систематичної допомоги при профзахворюванні на підприємстві
1.16	Визначення суми на лікування при профзахворюванні на підприємстві
1.17	Визначення суми на реабілітацію при профзахворюванні на підприємстві
1.18	Визначення очікуваної загальної кількості травм на підприємстві
1.19	Виплата за моральну шкоду
РОЗДІЛ 2. ЗБИТКИ ВІД ПОШКОДЖЕННЯ І ЗНИЩЕННЯ МАЙНА	
2.1	Збитки від руйнування та пошкодження основних фондів, знищення майна та продукції
2.2	Збитки від руйнування та пошкодження основних фондів виробничого призначення;
2.3	Визначення коефіцієнту індексації балансової вартості груп основних фондів
2.4	Коефіцієнт амортизації і-го виду основних фондів виробничого призначення
2.5	Збитки від руйнування та пошкодження основних фондів не виробничого призначення;
2.6	Збитки від втрат готової промислової та сільськогосподарської продукції
3. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ЛІКВІДАЦІЮ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ АБО НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ	
3.1	Втрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів
3.2	Зупинка виробництва, зниження продуктивності та якості
3.3	Оплата праці залучених до роботи інших позаштатних робітників тимчасово зайнятих
3.4	Виконання роботи у понад нормований час
3.5	Виконання роботи у святкові дні
3.6	Вартість електроенергії та інших видів енергії, витрачених на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку
3.7	Оплата послуг спеціалізованих організацій на роботу в період ліквідації аварії
3.8	Вартість ремонту виробничих будівель та споруд
4	Штрафи за порушення нормативно-правових актів з охорони праці, виявлені під час розслідування аварії або нещасного випадку

III. ОСНОВНІ ЗАСАДИ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ НА ВИРОБНИЦТВІ 1 ПОРЯДОК ФОРМАЛІЗАЦІЇ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКІВ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Вище наведені основні показники збитків на підприємстві, які були згруповані за їх видами. Особливістю наведеної (табл. II. 1.) класифікації збитків від виробничого травматизму є прагнення максимально урахувати весь діапазон можливих збитків, деталізувати складові та згрупувати їх за джерелами покриття, які відповідають прийнятній в Україні практиці бухгалтерського і податкового обліку.

Для реалізації даної мети потрібно, по-перше, винайти форму опису чинних порядків розрахунків і його зведення у єдину систему; по-друге, записати вказаний порядок у вигляді формул, або адаптувати вже відомі формули в систему, що розробляється. Зокрема, в визначенні моделювання чинного законодавства. Це – запис реєстру законів та нормативно-правових актів, опис і формалізація визначення розрахункової величини і зведення цих формул до єдиної системи де перелік показників відображав прямі витрати на охорону праці, страхові виплати, кошти національної програми на охорону праці, тощо. Так. прямі витрати, щодо страхових виплат, відповідають переліку виплат згідно з статтею 34 “Щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди” Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”

Розглянуто чинне законодавство стосовно тільки непрямих витрат і збитків, яке несе підприємство у зв’язку з нещасними випадками на виробництві.

Показники збитків і чинний порядок їх обчислення разом з реєстром законодавчих актів наводяться у табл. II. 1. 1, які відображають основні групи (види) збитків.

Самі таблиці розбудовані за наступним принципом. У першій графі таблиць вписані статті збитків і непрямих витрат.

Перелік непрямих витрат і збитків підприємств відповідає, в основному, показникам моделі вартості охорони виробничого середовища (модель ТУТА) та деяких нормативних актів, де перелічуються заходи щодо ліквідації аварій та практичний досвід роботи підприємства .

У другій графі записуються умовні позначення показників. Через велику їх кількість для позначення застосовується аббревіатура основних слів. Так, додаткові виплати характеризуються аббревіатурою – *ДВ* . Відповідно одноразова допомога підприємства має позначення *ОД*, за рахунок підприємства – *ДВОД* (додаткові виплати одноразової допомоги). Для широко відомих позначень використовуються традиційні позначення. Наприклад, індекс споживчих цін позначається традиційно через I_t .

Що стосується індексів при позначеннях показників, то вони мають традиційні позначення:

t – періоду (t_0, \dots, t, \dots, T)

i, j – продукту $i, j = (1, 2, \dots, i, \dots, n)$

f – основних фондів

k – працівника ($1, 2, \dots, k, \dots, K$)
 l – підприємства ($1, 2, \dots, l, \dots, L$)
 s – ліквідаційних робіт ($1, 2, \dots, s, \dots, S$)
 r – регіону ($1, 2, \dots, r, \dots, R$)
 τ – галузі ($1, 2, \dots, \tau, \dots, T$)
 np – промислової сфери
 c – сільськогосподарської сфери
 d – державна, бюджетна сфера

У третій графі записуються формули розрахунку згідно з чинним порядком, який цитується у графі 4. В основному, формули відображають нормативні розрахунки. Але слід відмітити наявність кількості логічних функцій, де виписуються умови або допустимі обмеження на величину показника, що розраховується. Допустимі обмеження показників, в основному, у вигляді двохсторонніх обмежень.

У четвертій графі вписується текст закону чи нормативного акта, реквізити якого наводяться в графі 5.

Враховуючи вищесказане, в табл. II.2.1 наводиться повний запис формул, позначень показників, що розраховуються, реквізитів нормативних актів, тобто записана таблична (матрична) модель оцінки вартості непрямих витрат і збитків від виробничого травматизму за чинним законодавством України.

Таблиця II.2.1 –

**ПРИКЛАД СИСТЕМИ РОЗРАХУНКІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗБИТКІВ
ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ ЗГІДНО З ЧИННИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ, СТАНОМ НА 01.09.2011 Р.**

Статті витрат	Умовні познач	Формули розрахунків	Порядок розрахунку	Реєстр законодавчих актів

На основі табл. II.2.1 проведено аналіз чинних постанов і законів України який дозволив визначити подальші етапи розробки алгоритму оцінювання збитків та витрат. Для цього необхідно:

- визначити вихідні дані для оцінки витрат на охорону праці і збитків виробництва;
- проаналізувати вихідні дані на предмет інформаційного забезпечення за даними офіційної статистики;
- адаптувати розрахунки, що передбачені чинним законодавством, до звітної інформації.

Нижче, в п.2.2, визначається перелік вихідних даних, необхідних для оцінки витрат на охорону праці і збитків виробництва.

2.2 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ВИХІДНИХ ДАНИХ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ВИРОБНИЦТВА ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

Перелік вихідних даних розроблено для аналізу інформаційного забезпечення, що потребується для проведення розрахунків оцінки величин непрямих витрат. Для визначення переліку вихідних даних з таблиць спочатку, у відповідності до нумерації розрахунків у табл. II.2.1, вписані показники, записані у формулах. При цьому виявилось, що один і той же показник може використовуватися у різних розрахунках. Найбільша частота притаманна показнику середньої заробітної плати, яка використовується при визначенні додаткових страхових виплат, виплат за лікарняним тощо. Крім того, часто використовується показник мінімальної заробітної плати, особливо при визначенні додаткових виплат.

Спроба оцінити ту чи іншу величину збитків свідчить, що розрахунки за чинним порядком спрямовані на конкретний нещасний випадок і стосуються виплат одній особі. Наприклад, перші рядки табл. II.2.1 визначають виплати по тимчасовій непрацездатності за профзахворюванням згідно з Постановою КМ України за № 430 від 06.05.2001 р. “Порядок оплати перших п’яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов’язаної з нещасним випадком на виробництві” і стосуються виплат лише одній особі. Тому для використання формули за цією постановою для узагальнюючих розрахунків по підприємству потребує використання таких показників, як кількість робочого часу, який втрачається при тимчасовій непрацездатності внаслідок профзахворювання та кількість постраждалих.

Вказана особливість чинного законодавства, яка спрямована на конкретні випадки, у узагальнюючому аспекті потребує осмислення змісту законодавчого акту і адаптації формул у відповідності до положення постанови або закону. В першу чергу це стосується відсутності даних про число потерпілих. Тому до основного складу вихідних даних додається блок показників, які відображають кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві, чисельність служби охорони праці на підприємстві тощо. Крім того, для проведення узагальнюючих розрахунків на підприємстві необхідне мати дані про втрату робочого часу як в наслідок нещасного випадку, так і при не виході на роботу в наслідок профзахворювання.

Що стосується розрахунків на конкретному підприємстві, треба мати на увазі таку особливість. Так, якщо на підприємстві не трапився нещасний випадок, то величина непрямих збитків буде дорівнювати нулю. Виникає питання, яка може бути верхня межа нещасних випадків на даному підприємстві. Для визначення можливої верхньої межі можливо використати дані про можливий ризик даного виробництва.

Крім того, всі вихідні показники мають бути забезпечені інформаційно. Отже, в табл. II.2.2 надається перелік основних показників, необхідних для проведення розрахунків непрямих витрат і збитків виробництва з зазначенням забезпечення вихідних даних офіційною звітною чи нормативною інформацією.

Таблиця П.2.2

**ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ
І ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ
СТАНОМ НА 01.11.2011 Р.**

№	Найменування показників	Умовні позначення
1.	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України, за календарний рік	$СМЗ_t$
2.	Середньомісячний заробіток у промисловій сфері	$СМЗ_{пр}$
3.	Середньомісячна заробітна плата державного службовця	$СМЗ_t^д$
4.	Середньомісячна заробітна плата медичного працівника	$СМЗ_t^м$
5.	Середня величина страхового стажу, %	$СТ$
6.	Витрати на ліки та лікування	$СВЛ_t$
7.	Ск - сума коефіцієнтів індексації заробітної плати застрахованої особи за кожний місяць розрахункового періоду	Ск
8.	Кількість календарних місяців в розрахунковому періоді, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати застрахованої особи	К
9.	Мінімальна заробітна плата у t -періоді	$\min ЗП_t$
10.	Число мінімальних заробітних плат, що виплачується потерпілому згідно з колективним договором	γ
11.	Кількість утриманців померлого від нещасного випадку на підприємстві	$К_u$
12.	Величина втрати потерпілим професійної працездатності, %	$ВП_t^k$
13.	Кількість травмованих відповідно зі смертельним наслідком, з інвалідним наслідком і тимчасовою втратою працездатності у t -періоді	$Кс, Кін, Кпр$
14.	Коефіцієнт частоти травматизму	$К_ч$
15.	NI – кількість працюючих на підприємств	NI
16.	Зменшення балансової вартості i -го виду основних фондів виробничого призначення внаслідок повного або часткового руйнування з урахуванням відповідних коефіцієнтів індексації;	ΔP_{it}
17.	Коефіцієнт амортизації i -го виду основних фондів виробничого призначення	k_a
18.	Індекс інфляції року, за результатами якого провадиться індексація	$- I(a-1) -$
19.	Ліквідаційна вартість одержаних матеріалів і устаткування	$L_{вт}$
20.	Собівартість одиниці i -го виду промислової продукції	C_i

№	Найменування показників	Умовні позначення
21.	Кількість втраченої продукції i -го виду	q_i
22.	Середня оптова ціна i -того виду сільськогосподарської продукції	$Ц_{it}$
23.	Кількість втраченої продукції i -го виду	q_i
24.	Середня погодинна тарифна ставка оплати праці в промисловості	τ^{np}
25.	Робочий час ліквідації аварії	$t_{вп}$
26.	Коефіцієнт оплати праці за понаднормову роботу	2
27.	Час понаднормової роботи	t_{ny}
28.	Коефіцієнт оплати праці у святкові дні	2
29.	Час роботи у святкові дні	t_{cd}
30.	Час, затрачений на ремонт	tp
31.	Потужність обладнання	М
32.	Вартість 1 кВт/год електроенергії у t -періоді	η_t
33.	Ремонтно-будівельні роботи	РБР
34.	Ремонтно-монтажні роботи	РМР
35.	Ремонт обладнання,	РО
36.	Інші витрати	ІВ
37.	Адміністративні витрати ремонтно-буд. та ремонтно-монтажних організацій	ЗАВ
38.	Прибуток за кошторисом	ПР
39.	Трудомісткість робіт,	ТР-
40.	Податки, збори, обов'язкові платежі, встановлені діючим законодавством і не враховані ціну ремонту	ПЗП
41.	Податок на додану вартість	ПДВ
42.	Повернуті суми	ПС
43.	Вартість експлуатації машин, матеріалів і механізмів замовника;	ВМ
44.	Вартість електроенергії	ВЕ ^і
45.	Повернуті суми від демонтажу тимчасових споруд	ПС ^і _{dc}
46.	Вартість стиснутого повітря, використаного машинами та інструментом підрядчика	ВП ^і
47.	Фонд оплати праці	ФОП _і
48.	Фактичні витрати на заходи з охорони праці за джерелами фінансування	ВОП _ф
49.	Об'єм забруднених підземних вод, куб. метрів	V
50.	Площа забруднення, кв. метрів	F
51.	Середня потужність забрудненої частини водоносного горизонту, метрів	М

3. ОЦІНКИ ВЕЛИЧИНИ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ НА ВИРОБНИЦТВІ

3.1. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХІДНИХ ПОКАЗНИКІВ З АДАПТАЦІЄЮ ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Перша спроба оцінки величини прямих витрат на безпеку виробництва на засадах чинного законодавства показала на необхідність етапу збору інформації щодо вихідних даних. Для реалізації цього використовувались різні джерела інформації: статистичні щорічники, спеціалізовані форми типу № 7-тнв, 1-нд, звіт Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань, інформаційна довідкова система “Ліга Закон”, експертні оцінки тощо. При виконанні даної роботи для визначення джерел для визначення необхідної вихідної інформації був проведений моніторинг даних до 2010р. Нижче для розрахунку збитків від виробничого травматизму аналізується інформаційна забезпеченість вихідних даних (табл. II.3.1), які визначені на основі чинного законодавства, як для окремого підприємства, так і України в цілому.

Таблиця II.3.1 –

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ДО ВИХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА ПОТРІБНА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

№	Найменування показників	Умовні позначення	Інформаційне джерела
1.	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України, за календарний рік	$СМЗ_t$	Статистичний щорічник України
2.	Середньомісячний заробіток у промисловій сфері	$СМЗ_{пр}$	Статистичний щорічник України
3.	Середньомісячна заробітна плата державного службовця	$СМЗ_t^o$	Статистичний щорічник України
4.	Середньомісячна заробітна плата медичного працівника	$СМЗ_t^m$	За даними Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві
5.	Середня величина страхового стажу, %	$СТ$	Статистичний щорічник України
6.	Витрати на ліки та лікування	$СВЛ_t$	Звіт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві Експертна оцінка
7.	Ск - сума коефіцієнтів індексації заробітної плати застрахованої особи за кожний місяць розрахункового періоду	Ск	Нормативні документи з системи Ліга закон
8.	Кількість календарних місяців в розрахунковому періоді, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати застрахованої особи	К	Нормативні документи з системи Ліга закон

№	Найменування показників	Умовні позначення	Інформаційне джерела
9.	Мінімальна заробітна плата у t -періоді	$\min ЗП_t$	“Нормативні документи з системи Ліга закон
10.	Число мінімальних заробітних плат, що виплачується потерпілому згідно з колективним договором	γ	Дані з колективного договору підприємства
11.	Кількість утриманців померлого від нещасного випадку на підприємстві	K_y	З акту розслідування нещасних випадків
12.	Величина втрати потерпілим професійної працездатності, %	$ВП_t^k$	З акту медичного обстеження потерпілого
13.	Кількість травмованих відповідно зі смертельним наслідком, з інвалідним наслідком і тимчасовою втратою працездатності у t -періоді	K_c, K_{in}, K_{pr}	Статистика підприємства нещасних випадків
14.	Коефіцієнт частоти травматизму	K_{χ}	Частота нещасного випадку за класом професійного ризику
15.	N_I – кількість працюючих на підприємств	N_I	Дані підприємства
16.	Зменшення балансової вартості i -го виду основних фондів виробничого призначення внаслідок повного або часткового руйнування з урахуванням відповідних коефіцієнтів індексації;	ΔP_{It}	З акту розслідування нещасних випадків
17.	Коефіцієнт амортизації i -го виду основних фондів виробничого призначення	k_a	Чинне законодавство
18.	Індекс інфляції року, за результатами якого провадиться індексація	$-I(a-1)$	Нормативні документи з системи Ліга закон
19.	Ліквідаційна вартість одержаних матеріалів і устаткування	L_{vt}	З акту розслідування нещасних випадків
20.	Собівартість одиниці i -го виду промислової продукції	C_i	З бухгалтерських даних підприємства
21.	Кількість втраченої продукції i -го виду	q_i	З бухгалтерських даних підприємства
22.	Середня оптова ціна i -того виду сільськогосподарської продукції	Π_{It}	З бухгалтерських даних підприємства
23.	Кількість втраченої продукції i -го виду	q_i	З бухгалтерських даних підприємства
24.	Середня тарифна ставка оплати праці в промисловості	τ^{np}	З бухгалтерських даних підприємства Статистичний щорічник
25.	Робочий час ліквідації аварії	t_{6n}	Чинне законодавство

№	Найменування показників	Умовні позначення	Інформаційне джерела
26.	Коефіцієнт оплати праці за понаднормову роботу	2	Чинне законодавство
27.	Час понаднормової роботи	t_{ny}	Чинне законодавство
28.	Коефіцієнт оплати праці у святкові дні	2	Чинне законодавство
29.	Час роботи у святкові дні	t_{cd}	З бухгалтерських даних підприємства
30.	Час, затрачений на ремонт	t_p	З бухгалтерських даних підприємства
31.	Потужність обладнання	M	З бухгалтерських даних підприємства
32.	Вартість 1 кВт/год електроенергії у t -періоді	η_t	З бухгалтерських даних підприємства
33.	Ремонтно-будівельні роботи	$РБР$	З кошторису ліквідаційних робіт
34.	Ремонтно-монтажні роботи	$РМР$	З кошторису ліквідаційних робіт
35.	Ремонт обладнання,	$РО$	З кошторису ліквідаційних робіт
36.	Інші витрати	$ІВ$	З кошторису ліквідаційних робіт
37.	Адміністративні витрати ремонтно-буд. та ремонтно-монтажних організацій	$ЗАВ$	З кошторису ліквідаційних робіт
38.	Прибуток за кошторисом	$ПР$	З кошторису ліквідаційних робіт
39.	Трудомісткість робіт,	$ТР-$	З кошторису ліквідаційних робіт
40.	Податки, збори, обов'язкові платежі, встановлені діючим законодавством і не враховані ціну ремонту	$ПЗП$	З кошторису ліквідаційних робіт
41.	Податок на додану вартість	$ПДВ$	Чинне законодавство
42.	Повернуті суми	$ПС$	
43.	Вартість експлуатації машин, матеріалів і механізмів замовника;	$ВМ$	З кошторису ліквідаційних робіт
44.	Вартість електроенергії	$ВЕ^1$	З кошторису ліквідаційних робіт
45.	Повернуті суми від демонтажу тимчасових споруд	$ПС^1_{dc}$	
46.	Вартість стиснутого повітря, використаного машинами та інструментом підрядчика	$ВП^1$	З бухгалтерських даних підприємства
47.	Фонд оплати праці	$\Phi ОП_t$	З бухгалтерських даних підприємства
48.	Фактичні витрати на заходи з охорони праці за джерелами фінансування	$ВОП_\phi$	З бухгалтерських даних підприємства
49.	Об'єм забруднених підземних вод, куб. метрів	V	З кошторису ліквідаційних робіт
50.	Площа забруднення, кв. метрів	F	З кошторису ліквідаційних робіт
51.	Середня потужність забрудненої частини водоносного горизонту, метрів	M	З кошторису ліквідаційних робіт

Перший блок вихідних даних стосується інформації щодо середньомісячної заробітної плати (1-й показник, табл. II.3.1), величина якої в цілому по Україні надається у таблиці основних соціально-економічних показників. Величину середньої заробітної плати у промисловій сфері до 2010р., як і оцінку середньої заробітної плати державного службовця і медичного працівника, доводилося оцінювати за даними додатку до звіту Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. У 2010р. середня заробітна плата у різних галузях економіки України надається вже у щорічнику. На основі цих даних розрахунково оцінювалися середні тарифи погодинної ставки оплати праці (24-й показник).

Частина інформації, що пов'язана з розрахунком середньомісячної заробітної плати, регламентується нормативними актами. Так, за порядком, що законодавчо визначений у постанові Фонду про щомісячні страхові виплати на відшкодування шкоди, період часу для розрахунку середньомісячної заробітної плати потерпілому (2-й показник) дорівнює шести місяцям на відміну від положення про розрахунок середньої заробітної плати для визначення пенсій для інвалідів.

Інформація економічного характеру, в основному, знаходиться у статистичних щорічниках. Окрім середньої заробітної плати по Україні в цілому, це стосується і величини індексу споживчих цін (таблиця основних соціально-економічних показників), і обсягів випуску промислової та сільськогосподарської продукції (21-й показник з табл. II.3.1). Треба зазначити про зміни за економічним змістом показників. До 2008року статистичною інформацією відображалися обсяги випуску промислової продукції, а з 2008р. – офіційна статистика оперує показником реалізованої продукції, який не розраховувався з початку 90-х років. Зіставляти ці показники не коректно, тому для визначення витрати на охорону праці на підприємстві треба було брати різні періоди – період до 2008р., або для періоду 2008– 2010р.

Величина зміни матеріальних запасів, проміжного споживання для розрахунку втрат сировини і продукції визначалася на основі даних таблиці міжгалузевого балансу.

Треба зазначити позитивні зміни, що з'явилися у статистичному щорічнику: з'явилася інформація про величину амортизаційних відрахувань. До 2008р., дані про коефіцієнти амортизації основних фондів (17-ий показник) розраховувалися на основі даних про структуру витрат на виробництво. У зв'язку з цим, величина зменшення балансової вартості основних фондів виробничого призначення (16-й показник) визначається більш коректно. Зі статистичного щорічника також взята інформація щодо фонду оплати праці (47-й показник). Однак, середню заробітну плату працівників бюджетної сфери (3-й показник) доводиться визначати з різних джерел, у тому числі з додатку до звіту Фонду соціального страхування від нещасних випадків. Зі звіту Фонду також використані дані про витрати на лікування та витрати на реабілітаційне навчання і перенавчання (6-й показник) з подальшим визначенням витрат на одного потерпілого.

Для оцінки виплат у зв'язку з невиходом на роботу через профзахворювання була необхідна інформація про середню величину страхового стажу (5-й показник). Цієї інформації у названих вище джерелах немає, а тому ця величина оцінювалася експертно або при проведенні спеціального розрахунку.

Не всі вихідні дані забезпечуються офіційною інформацією. Частина вихідних даних одержували на основі розрахунків. Так, величина втрат робочого часу при

тимчасовій непрацездатності оцінювалась за числом випадків профзахворювання. В свою чергу цей показник визначався через питому вагу захворювань на 100 працюючих тощо. Величина втрат робочого часу при тимчасовій непрацездатності використана і як вихідна інформація для показників “час понад нормованої роботи” (27-ий показник), часу роботи у святкові дні (29-ий показник) та робочий час ліквідації аварії(25-ий показник).

Для більшості додаткових страхових виплат, у тому числі для встановлення інвалідності, необхідна інформація про втрату професійної працездатності. У формі № 7-тнв така інформація відсутня. Тому в даній роботі цей показник розраховувався методом від зворотного. За чинним законодавством величина одноразової допомоги дорівнює середньомісячній заробітній платі за кожний відсоток втрати працездатності. Тоді відношення величини одноразової допомоги до середньої заробітної прати визначить середній ступінь втрати непрацездатності. Так, за звітними даними 2010р. величина одноразової допомоги одному постраждалому дорівнює:

$$515978^1 / 11633^2 = 44,3 \text{ тис. грн.}$$

Тоді середній ступінь втрати непрацездатності за нещасними випадками становить:

$$44,3 \text{ тис. грн} / 2239^3 = 19,81 \text{ \%}.$$

Для довідки – за розрахунками 2005р. середній ступінь непрацездатності дорівнював 11%. Мабуть у зв'язку зі збільшенням величини цього показника після 2010 р. величина одноразової допомоги обмежується Фондом до 4-х середніх заробітних плат постраждалим. У випадку, пов'язаного зі смертю потерпілого – до 60 середніх зарплат.

Звідси, для експериментальних розрахунків максимальною величиною ступеня втрати непрацездатності можна прийняти 20 %, а за мінімальним рівнем непрацездатності – 10 %.

Слід зауважити, що за офіційною статистикою відсутні дані про кількість інвалідів в цілому та за групами інвалідності, які щорічно стають ними внаслідок нещасного випадку на виробництві (13-й показник). На підставі цього пропонується провести наукове дослідження для визначення питомої ваги інвалідів у загальній кількості нещасних випадків та ступеню втрати ними працездатності за щорічними нещасними випадками на виробництві в Україні. У даному випадку середній ступінь непрацездатності у інвалідів визначався теж за фактом або експертними оцінками.

У розділі нормативних документів інформаційної системи “Ліга Закон” представлені величини щодо мінімальної заробітної плати (9-й показник), соціальні нормативи, ставка податків на прибуток, додана вартість і соціальні виплати.

Крім того з табл. II.2.1 стає зрозумілою необхідність визначення деяких величин на основі практичного досвіду. Ці оцінки можуть визначатися у можливому діапазоні, що у подальшому обумовить зону невизначеності збитків від нещасних випадків на виробництві, тобто мінімум і максимум розрахункових величин. Експертні оцінки таких величин наведені у табл II.3.2.

1 Величина одноразової допомоги у 2010 р., тис. грн;

2 Число нещасних випадків, за якими надана одноразова допомога у 2010 р.;

3 Середня заробітна плата у 2010 р.

Таблиця П.3.2 –

**ЕКСПЕРТНІ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ,
ЩО НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ОБОВ'ЯЗКОВОМУ СТРАХУВАННЮ**

Вид збитку	Різновиди збитків	Оцінка збитків
Виплати потерпілому (додаткові до страхових виплат)	додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору	0–3500 грн
	витрати, пов'язані з похованням, виплатою допомоги сім'ї, оплатою приїзду рідних на похорон тощо	0–10000 грн
	інші витрати	0–5000 грн
Вимушені виплати зарплат працівникам, залученим для ліквідації наслідків аварії чи нещасного випадку	втрата робочого часу інших осіб на допомогу потерпілому, супровід його до лікувального закладу чи додому	0–8 год
	витрати на розслідування нещасного випадку та планування заходів по недопущенню повторення таких випадків у майбутньому	0–3 днів
	зарплата працівникам за ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку та премії за прискорення цих робіт	0–5 змін
	Додаткова оплата надурочних, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії чи нещасного випадку	0–60 люд-днів
	виплати заробітної плати та доплат іншим працівникам за час вимушеного простою, пов'язаного з аварією чи нещасним випадком	0–5 змін (3–5 чол)
Затрати на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку	вартість електричної та інших видів енергії, витрачених на ліквідацію наслідків аварії чи нещасного випадку	0–0,5 щоденної норми
	оплата послуг спеціалізованих організацій за роботу в період ліквідації аварії	0–3 днів (бригада з 3–5 чол + накладні)
	оплата робіт з демонтажу та транспортування обладнання, машин і механізмів з аварійного об'єкта	0–3 дня 3–5 чол.
	витрати на виконання експертних, науково-дослідних, конструкторських та пошукових робіт для ліквідації наслідків аварії	0–5 % вартості зруйнованих об'єктів
	вартість капітального чи середнього ремонту машин, механізмів, транспортних засобів для відновлення виробництва	0–20 % вартості об'єкта
	вартість ремонту виробничих будівель та споруд	0–20 % вартості
	вартість придбання нових обладнання, машин, механізмів, транспортних засобів, пов'язаних з відновленням виробництва	0–100 % вибулого обладнання
	вартість будівництва нових будинків і споруд виробничого призначення	0–100 % зруйнованих будівель
	інші затрати (на розслідування аварії, на розгляд справи у суді, канцелярські, поштово-телеграфні, телефонні, транспортні та інші витрати)	0–500 грн.

Вид збитку	Різновиди збитків	Оцінка збитків
Матеріальні втрати	втрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів	0–1 змінної норми
	втрати основних фондів – машин, станків, обладнання, транспортних засобів	0–1 виробничий об'єкт
	втрати готової продукції	0–1 змінного обсягу
	втрати виробничих будівель та споруд	0–1 будівлі
Фінансові втрати	зрив поставок продукції клієнтам, штрафні санкції за це та втрата угод і клієнтів	0–5 % обсягів за договором
	зупинка виробництва, зниження продуктивності та якості продукції	0–5 змінних обсягів
	втрати від недоданої підприємством продукції	0–5 змінних обсягів

Таким чином стає зрозумілим, що чинне законодавство спрямоване на конкретний нещасний випадок і торкається виплат тільки одній особі. Тому більшість узагальнюючих показників відсутня в офіційній статистиці. Це стосується й показників ступеня втрати працездатності, щорічної кількості інвалідів, які стали внаслідок щорічних нещасних випадків та кількості осіб, які довічно одержують щомісячні виплати тощо.

В цілому з 51 показників вихідних даних інформаційне забезпечення стосується 15 показників, тобто 29,4 %.

Оскільки визначені вихідні дані відображають чинне законодавство, то їх інформаційне забезпечення недостатнє і не дозволяє контролювати його виконання і прогнозувати післядії нещасних випадків. До того ж, з 2009 р. у статистичній формі 7-тнв вилучена інформація про витрати на охорону праці. Водночас, відбулася зміна показника, від величини якого розраховується показник витрат на охорону праці. Тому, вкрай необхідне повернення до форми № 7-тнв показника фактичних витрат на охорону праці та інших показників, для розрахунку потрібних витрат на охорону праці та страхових виплат згідно чинному законодавству, для відображення виконання правових норм для України в цілому.

3.2. ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ВИЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ НА БЕЗПЕКУ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ ДЛЯ УКРАЇНИ В ЦІЛОМУ

Нижче наводяться пояснення щодо використання моделі визначення витрат на безпеку виробництва для визначення збитків від виробничого травматизму, відповідно основним змінам чинного законодавства України у сфері охорони праці. Метою даного розділу є пояснення щодо модифікації моделі визначення втрат на безпеку виробництва за рахунок доповнення розрахунків непрямих витрат, на основі яких мають визначатися збитки від нещасних випадків на виробництві. Обумовленість такої модифікації моделі пояснюється поділом збитків від виробничого травматизму на прямі та непрямі.

Щодо прямих збитків, то вони, в основному відображаються у формах звітної статистики, в тому числі, частково, у формі № 7-тнв, як витрати на охорону праці тощо, і звітах Фонду соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, де відображені страхові витрати і також витрати Фонду на профілактичні заходи щодо охорони праці.

Непрямі збитки у вигляді виплат за лікарняним, додаткових витрат при наймі працівників на заміну потерпілого, втрат сировини і матеріалів, зменшення продуктивності праці несе, в основному, підприємство. Ці збитки відносяться на собівартість продукції, не визначаються як сумарна величина і не відображаються в офіційній статистиці щодо травматизму на виробництві. При цьому треба зауважити, що на підприємстві, крім того, мінімізують ці витрати шляхом взаємозамінності професій, зберігання сировини і готової продукції на складах, а не на робочих місцях, ліквідації аварій власними силами тощо. Тому при оцінці цих збитків треба розраховувати як їх мінімально можливу границю так і їх максимальну межу, щоб таким чином позначити можливу зону збитків, які несе підприємство при травматизмі на виробництві.

У даній роботі робиться спроба врахувати вказані збитки при максимальному охопленні їх можливих статей і на цій основі провести модифікацію моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища за умови внесення змін у:

- порядок визначення показників за чинним законодавством;
- інформацію щодо вихідних показників.

Модифікація моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища в пакеті електронних таблиць характеризується наступним.

У другому розділі розглядалося більш ніж п'ятдесят розрахунків щодо визначення збитків від травматизму на виробництві. Більшість розрахунків наведена у вигляді формул, на основі яких був проведений аналіз їх інформаційного забезпечення на основі існуючих даних офіційної статистики та звітів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.

На основі аналізу інформаційного забезпечення вихідних даних вказаних формул був зроблений висновок, що одна і та ж інформація використовується у різних розрахунках. В основному це показники середньої заробітної плати як у державі в цілому, так і у промисловій сфері, кількості нещасних випадків, втрат робочого часу тощо. Звідси слідує, що надавати і пояснювати вихідні дані перед кожним розрахунком, як це робиться в підрозділі 2, не доцільно. Більш доцільним є зосередження вихідної інформації у єдиній таблиці, яку можна розташувати на окремому аркуші книги електронних таблиць. Таке розташування дозволить проводити корекцію даних, досліджувати нові варіанти не вводячи притаманні їм дані у самі розрахунки.

Макет таблиці вихідних даних, виходячи з досвіду проведених розрахунків, має мати наступний вигляд (табл. II.3.3).

Таблиця II.3.3 –

МАКЕТ ТАБЛИЦІ ВИХІДНИХ ДАНИХ

№ з/п	Назва показника	Значення показника	
		max	min
1	2	3	4

У комірці “Значення показника” можуть також надаватися реквізити варіанту, що досліджується. Величини вхідних показників можуть подаватися в діапазоні можливих значень, що особливо стосується їх експертних оцінок.

Самі розрахунки, виходячи з можливостей електронних таблиць, теж представлені у вигляді таблиці. У рядках такої таблиці перелічуються назви та позначення показників, що розраховуються, а у стовпчиках – варіанти розрахунків (у нашому випадку варіанти максимальної і мінімальної оцінки). Формули самих розрахунків, що адаптовані під вихідну інформацію, що розташована на окремому аркуші, записуються у комірці, де автоматично відбувається розрахунок.

Результати розрахунків виводяться у вигляді таблиці, що має наступний вигляд (табл.II.3.4).

Таблиця II.3.4

МАКЕТ ЗВЕДЕНОЇ ТАБЛИЦІ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗРАХУНКІВ

№ з/п	Назва статті витрат	Величина витрат, тис. грн		Питома вага, %	
		max	min	max	min
1	2	3	4	5	6

Оскільки число розрахунків наближається до п'ятдесяти, то для аналізу одержаних результатів необхідно ввести інтегральний показник, який б характеризував відношення збитків від травматизму на виробництві до прямих виплат. Такий показник має бути відображеним окремо за кожним варіантом розрахунків. В даній роботі за такий інтегральний показник приймається відношення прямих витрат (ПВ) до непрямих витрат і збитків (НПВЗ).

При модифікації моделі розглядалися наступні зміни у чинному законодавстві на даний час, які використовувалися при оцінці збитків від травматизму на виробництві. Описи цих змін наводяться у послідовності підрозділів таблиці розрахунків II.2.1.

Зміни законодавства у сфері “Додаткові страхові виплати” стосуються визначення суми одноразової допомоги і моральної шкоди. Якщо при укладанні договору на підприємстві орієнтуватися на положення законодавства при страхування

нещасних випадків на виробництві, то треба враховувати наступне. До 2010 року одноразова допомога обмежувалася добутком середньої заробітної плати на відсоток втрати працездатності. З 2001р. верхня границя одноразової допомоги потерпілому встановлюється нарівні п'яти середньомісячних заробітних плат і шести десяти – у разі смертельного випадку.

Що стосується величини моральної шкоди то її має визначати суд. Для довідки: до 2008р. відшкодування за моральну шкоду мав здійснювати Фонд. Тому ці витрати у моделі визначення витрат на безпеку виробництва були віднесені до прямих витрат. Зараз платника моральної шкоди визначає суд. Тому у методиці, яка розробляється у даній роботі, відшкодування за моральної шкоди відноситься не до прямих витрат, а до витрат підприємства. Для довідки: максимальну величину моральної шкоди можна визначати за положенням Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві, де максимальне відшкодування за моральною шкодою дорівнювало двомстам мінімальним заробітним платам, які встановлені на день виплати, незалежно від будь-яких інших страхових виплат.

Збитки від пошкодження і знищення майна у даній роботі пропонується проводити за методикою 2002р., яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 п. В ході модифікації моделі до переліку статей, що мають бути визначені, додана формула розрахунку коефіцієнту індексації балансової вартості груп основних фондів. Крім того наведені норми амортизації за Законом України “Про оподаткування прибутку” від 18.11.97 р., бо визначення збитків від травматизму на підприємствах має характеризуватися більш детальним розрахунком.

Витрати підприємства на ліквідацію наслідків аварії або нещасного випадку детально розглядаються у правилах визначення вартості ремонту основних фондів підприємств, які вступили в дію у 2006р. Ці правила, де визначаються усі складові суми ремонту, як для підприємства, що своїми силами проводитиме ремонт основних фондів, так і для підрядних організацій, стосуються підприємств, які підпорядковані Міністерству промислової політики України, але можуть бути розповсюджені на інші організації.

Що стосується збитків від штрафних санкцій, то у ході процесу вивчення змін у законодавстві виявилось, що до вже діючих положень про величину штрафів з фізичних осіб додалися штрафи з юридичних осіб. З 2010р. величина штрафу з юридичних осіб дорівнює 25% від різниці між фактичними і розрахунковими витратами підприємства на охорону праці. Метою даного штрафу є стимулювання збільшення відрахувань на охорону праці хоча б у межах, що визначені законодавством.

Екологічні збитки були введені у їх розгляд вперше. Порядок їх обчислень наведений у табл.ІІ.2.1.

Оскільки у даній роботі інтегральним показником оцінки збитків підприємства від виробничого травматизму є відношення прямих витрат до непрямих, внесені зміни у формулу законодавчого визначення відрахувань на охорону праці на підприємстві. Зміни у законодавстві в частині *обов'язкових відрахувань* на охорону праці, які описані у ст. 19 Закону України “Про охорону праці” в редакції від 02.06.2011 р., полягають у тому, що: для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати

на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік. Для довідки: Орієнтовний розмір суми на охорону праці (0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік) за 2010 р. мав становити 2.3 млрд. грн. Очевидно, що ці кошти не вплинуть на зменшення кількості нещасних випадків, бо ще у 2008 році витрати на охорону праці становили 4.9 млрд. грн.

Таким чином, з 2008р. цей Фонд розраховується як у розмірі 0,5 відсотку від фонду заробітної плати підприємства. Це має зменшити витрати на охорону праці і вплинути на прийняте у даній роботі інтегральне відношення.

Розуміння того, що обов'язкові відрахування на охорону праці не забезпечують існуючих потреб, визначилось свого часу у підписанні угоди між Центральним комітетом профспілки трудящих металургійної та гірничодобувної промисловості України та роботодавцями про підвищення мінімального розміру відрахування на охорону праці до 0,6 відсотка від суми реалізованої продукції. Тому нагальною потребою сьогодення є удосконалювання методичної бази для виконання економічних оцінок усіх названих відрахувань і розрахунків в охороні праці.

При цьому треба звернути увагу, що стаття про витрати на охорону праці після 2008р. усунута зі статистичної форми 7-тнв, а без такої інформації не можна буде проконтролювати виконання закону про охорону праці щодо нормативної величини витрат та застосувати штрафні санкції щодо його виконання.

Таким чином, за модифікацією моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища, у системі її складових алгоритмів враховані зміни у розрахунку основних сум збитків від промислового травматизму на підприємстві за станом чинного законодавства України на 01.11.2011р. При цьому треба зазначити, що дія основних змін починається після 2010р., а саме з 2011р..

Зазначені зміни у законодавстві у сфері охорони праці відображені як у методиці так і в моделі визначення витрат на охорону середовища, а саме в алгоритмах конкретних розрахунків.

3.3. ОСОБЛИВІСТЬ ПРОЦЕСУ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗБИТКІВ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Прогнозування збитків для країни в цілому підпорядковується закону великих чисел і може бути прогнозовано з допустимою похибкою. Подальше використання розрахованих даних про розмір збитків на одного потерпілого може бути одержано шляхом поділення загальної величини збитків на число потерпілих. При цьому, для країни в цілому можна не враховувати приналежність підприємств різним класам професійного ризику.

Для конкретного підприємства визначення величини можливих збитків від нещасних випадків на виробництві потребує врахування фактичного числа нещасних випадків на виробництві, або його приналежності до конкретного класу професійного ризику.

Для врахування ймовірного (стохастичного) характеру нещасних випадків на виробництві можна застосувати вже розроблений метод прийняття рішень в умовах невизначеності вихідної інформації.

Цей методичний підхід обумовлюється принципом, що стохастичний характер настання виробничого травматизму породжує ситуацію невизначеності зі сумою збитків через кількість можливих нещасних випадків.

Існуючий метод визначення суми збитків у умовах ймовірності, а значить, і невизначеності нещасного випадку включає в себе наступну послідовність дій:

- розробку і подальше використання детермінованої моделі або системи розрахунків величин збитків;
- оцінка можливого діапазону ймовірності нещасного випадку на підприємстві, виходячи з класу ризику, до якого віднесене виробництво;
- розрахунок величин збитків в межах визначеного діапазону за можливими варіантами;
- групування рівно економічних варіантів за величинами збитків ;
- визначення можливо ймовірних границь збитків, або її середньої величини.

Відповідно з наведеною послідовністю дій основна увага приділена детермінованої системи розрахунків в рамках моделі визначення витрат на безпеку виробничого середовища величин збитків від нещасних випадків. Вказана система адаптована до чинного законодавства України за станом на 1.11.2011р. Врахування чинного законодавства країни відрізняє даний підхід від піонерної, у цьому напрямку, роботи – моделі ТУТА, де формули розрахунків записані за логікою проведення подібних економічних розрахунків без врахування можливих нюансів, які існують в законодавстві будь-якої країни.

Можливий діапазон ймовірності нещасного випадку на підприємстві, при цьому, може братися в межах кількості нещасних випадків, що покладена в основу розрахунку тарифу страхування для окремого класу професійного ризику. Треба зазначити, що офіційних даних про ймовірність нещасних випадків за класами професійного ризику виробництва у явному вигляді, скажемо, у формі таблиць або результатів наукових праць не надається. Хоча, логічно, що ці ймовірності (ризик) мають бути в основі тарифів на страхування від нещасних випадків на виробництві. Однак, згідно чинного законодавства тарифи на страхування від нещасних випадків на виробництві розраховуються на основі суми фактичних витрат. У розглянутих по даній тематиці наукових праць, ризик (частота нещасних випадків) за класом професійного ризику або не розглядаються зовсім, або наводиться положення щодо необхідності цього врахування, але з посиланнями на конкретні дані за окремими галузями. У деякій мірі ймовірність за видами економічної діяльності і класами професійного ризику для різних років можна визначити на основі звіту виконавчої дирекції Фонду про нарахування страхових внесків та витрачання коштів в розрізі видів економічної діяльності, як відношення кількості нещасних випадків до середньої чисельності на підприємствах за даним видом економічної діяльності. Крім того, можна використати статистику нещасних випадків самого підприємства.

Визначений діапазон ймовірності нещасних випадків для підприємства є основою для формування варіантів можливих величин збитків від нещасних випадків. Для цього, на першій стадії треба поводити аналіз статистики нещасних випадків на виробництві. Особливість цього етапу полягає у практичній оцінці минулого до-

свіду, величин відхилень від закладених у розрахунок тарифів ймовірностей нещасних випадків, щоб не розглядати такі частоти нещасних випадків, що знаходяться за межами розумного. Рекомендується залишати частоти у діапазоні 5-10% від загального від середньої частоти. В результаті формується множина, яка, бажано, має рівномірно покривати визначений діапазон. Одержані а у такий засіб сполуки варіантів є інформацією, яка концентровано відображає зону можливої кількості травмованих на підприємстві.

За різним числом нещасних випадків на виробництві проводяться розрахунки на основі детермінованої системи формалізованих залежностей або моделі. При цьому групуються рівно економічні варіанти. На основі цих розрахунків виникає можливість визначення границь величини збитків на підприємстві – та званої зони їх невизначеності.

Саме невизначеність суми збитків на підприємстві, у разі їх розрахунків, не відобразить загальну картину зі збитками від нещасних випадків в країні, що і обумовило проведення розрахунків для країни в цілому.

Таким чином, за визначенням факту, що розрахунки на основі розробленої модифікації моделі на прикладі окремого підприємства дуже складні і потребують низки додаткових досліджень, апробація розробленої методики провадилася на даних для України в цілому.

Нижче надаються результати цих розрахунків збитків від травматизму на виробництві за прийнятим у даній роботі інтегральним показником оцінки суми збитків від травматизму на виробництві – відношенням величини збитків від травматизму до величини прямих витрат. Як вважалось, це відношення більш стабільне у часі ніж інші економічні показники, бо не зазнають великих відхилень у разі зміні вихідних даних.

Використання вказаного показника дало наступні результати.

Таблиця II.3.5

МАКСИМАЛЬНЕ ВІДНОШЕННЯ СУМИ ЗБИТКІВ ВІД ТРАВМАТИЗМУ ДО ВЕЛИЧИНИ ПРЯМИХ ВИТРАТ

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Прямі виплати	864 482	900 729	983 859	2 178 637	2 452 724	1 076 725	943 401
Нерпямі виплати і збитки від травматизму	673 897	477 865	552 403	680 955	810 164	752 936	927 687
Відношення	0,780	0,531	0,561	0,313	0,330	0,699	0,983

Зважаючи на те, що дані про величину збитків від виробничого травматизму відсутні у офіційній статистиці необхідно було обґрунтувати (верифікувати) наведені результати. Для їх верифікації оцінюється величина можливої помилки. Для цього визначається помилка розрахунків прямих щомісячних витрат в разі часткової

чи повної втрати працездатності відносно фактичних даних таких виплат Фондом страхування від нещасних випадків на виробництві (табл. II.3.8).

Таблиця II.3.6

РІЗНИЦЯ РОЗРАХУНКОВИХ І ФАКТИЧНИХ ЩОМІСЯЧНИХ ВИПЛАТ В РАЗІ ЧАСТКОВОЇ ЧИ ПОВНОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Роки	Розрахункові виплати	Фактичні виплати	Різниця розрахункових і фактичних виплат	% і знак відхилення	% абсолютної величини відхилення
2004	864 482	813710,6	50 772	6,24	6,24
2005	900 729	1030745	-130 017	-12,61	12,61
2006	983 859	1294254	-310 394	-23,98	23,98
2007	2 178 637	1615894	562 743	34,83	34,83
2008	2 452 724	1922203	530 521	27,6	27,6
2009	1 076 725	2095867	-1 019 141	-48,63	48,63
2010	943 401	2398137	-1 454 736	-60,66	60,66

Різниця зі знаком “+” означає, що фактичні виплати більше ніж розрахункові. Знак “-” – , що фактичні величини виплат менше ніж розрахункові.

Середнє значення відхилення за період 2004-2010рр., що розглядається, дорівнює -11,03%. Від’ємна величина свідчить про те, фактичні виплати були більше ніж розрахункові. За абсолютною величиною середня помилка становить 30,65%. Разом це означає не врахування деяких факторів при розрахунках, або такий факт, що галузеві заробітні плати були вище ніж середні по Україні в цілому.

Таким чином, величина помилки розрахунків знаходиться в інтервалі від 11 до 30 відсотків. Однак, визначена величина помилки суттєво не впливає на визначені пропорції прямих і непрямих витрат.

На основі даних таблиці II.3.5 можна зробити декілька висновків.

- 1) Величини збитків у країні в цілому за своїм максимумом майже дорівнюють прямим витратам на охорону праці та відшкодуванню потерпілим
- 2) За цим фактом можна припустити або стверджувати, що сума прямих витрат і збитків від травматизму не зоставлять альтернативу модернізації або оновлення обладнання.
- 3) Відношення прямих витрат до збитків від виробничого травматизму залежить від прямих витрат, які в свою чергу залежать від числа травмованих і смертельних випадків, величині виплат тощо.
- 4) Наявність багатьох вихідних даних що потрібні для розрахунку потребує не тільки використання інтегрального показника а і детального аналізу для виявлення факторів, які впливають на величину збитків.

Таблиця II.3.7

КОЕФІЦІЄНТИ КОРЕЛЯЦІЇ СУТТЄВИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЕЛИЧИНУ ЗБИТКІВ ВІД ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ (+ – ЗБІЛЬШЕННЯ ЗБИТКІВ, – ЗМЕНШЕННЯ ЗБИТКІВ)

Мінімальна заробітна плата, грн.	з/п медичного персоналу	Число потерпілих зі смертельними випадками	Витрати на навчання	Число випадків профзахворювання	Витрати Фонду соціального страхування від нещасних випадків на профілактику	Втраги робочого часу при тимчасовій непрацездатності внаслідок профзахво-рювання	Кількість службовців у службі охорони праці на підприєм-ствах	Штрафи
0,41825	0,258303	-0,35141	-0,4278	-0,59129	-0,60911	-0,61327	-0,81133	-0,84155

На основі даних таблиці II.3.7 можна зробити висновок, що більш за все зменшують збитки від робітничого травматизму

- штрафи, що накладаються на фізичних осіб;
- профілактика профзахворювань;
- витрати на навчання

Перелік цих факторів є достатньо класичним і традиційним. Однак, слід зазначити, що такий фактор, як число потерпілих зі смертельними випадками, що посідає у наведеному переліку майже останнє місце, поступається за ступенем впливу на величину збитків від виробничого травматизму названим вище факторам .

Відсутність у названому переліку такого фактору, як збитки від пошкодження майна потребує деякого роз'яснення.

Збитки від пошкодження і знищення майна відображають пошкодження основних фондів, втрати продукції, сировини, матеріалів тощо. В даній роботі зроблена спроба визначення цих величин на основі існуючих джерел офіційної статистики.

По-перше це стосується показника “Збитки від руйнування та пошкодження Основних фондів виробничого призначення”. За чинним законодавством економічний розрахунок цього показника має враховувати зменшення балансової вартості основних фондів виробничого призначення внаслідок повного або часткового руйнування з урахуванням відповідних коефіцієнтів їх індексації; коефіцієнту амортизації основних фондів виробничого призначення за всією кількістю видів основних фондів виробничого призначення, що були частково або повністю зруйновані, та ліквідаційна вартість одержаних матеріалів і устаткування.

Зменшення балансової вартості основних фондів виробничого призначення внаслідок повного або часткового руйнування можливо оцінити на основі акту, складеного і представлено у бухгалтерію після нещасного випадку. На цій основі пред-

ставлені дані мають бути проіндексовані за коефіцієнтами індексації, розрахунок з якими за чинним законодавством наведений у таблиці II.2.1. За цим розрахунком коефіцієнт індексації основних фондів визначається на основі рівня інфляцій, який надається кожного місяця листом НБУ.

Величина коефіцієнтів амортизації для наявних на підприємстві основних фондів установлена в законодавчому порядку. Реквізити цього нормативного акта теж наведені у таблиці II.2.1.

Також зроблена спроба оцінки втрат основних фондів – машин, станків, обладнання, транспортних засобів для України на основі офіційної статистики. Слід зауважити, що офіційна статистика відображає вартість зіпсованого інструменту, зруйнованих будівель, споруд за статтею форми 7-тнв “Зменшення балансової вартості основних фондів виробничого призначення внаслідок повного або часткового руйнування з урахуванням відповідних коефіцієнтів індексації, без диференціації щодо втрат сировини, матеріалів, напівфабрикатів.

На основі даних офіційної статистики можна визначити приблизну величину збитків від зруйнування основних фондів та інструменту.

Нижче у табл. II.3.8 наводиться інформація вартості втраченої власності у тисячах гривень за період 1995...2910 рр.

Таблиця II.3.8 –

ВАРТІСТЬ ЗІПСОВАНОГО ІНСТРУМЕНТУ, ЗРУЙНОВАНИХ БУДІВЕЛЬ НА ОДНОГО ПОТЕРПІЛОГО

Рік	Вартість зіпсованого інструменту, зруйнованих будівель (тис грн)	Кількість потерпілих (за даними форми 7-тнв), чол.	Вартість зіпсованого інструменту, зруйнованих будівель на одного потерпілого, тис.грн/чол
2002	3443,73	278 000,0	12,39
2003	6 160,00	25 700,0	239,69
2004	6 160,00	23 300,0	264,38
2005	5 286,28	21 200,0	249,35
2006	5 553,28	19 700,0	281,89
2007	5 961,82	18 800,0	317,12
2008	17 289,21	16 500,0	1047,83
2009	15 026,25	12 800,0	1173,93
2010	4 297,53	12 200,0	352,26

За даними таблиці II.3.8 збитки від знешкодження основних фондів характеризуються діапазоном від 12 до 1173 тис грн на одного потерпілого. Максимальна величина збитків характерна для 2008 року – 17 289,21 тис.грн, а найменші – 2002р. – 3443,73 тис. грн., тобто Максимальні збитки від пошкодження основних фондів становлять 0,001% від вартості основних фондів або менше 1% від величини прямих витрат, що свідчить про не масштабність аварій при нещасних випадках.

Що стосується інформаційного забезпечення, то можна констатувати, що на рівні підприємства існує інформаційне забезпечення розрахунків збитків. Це:

- дані акта експертизи про пошкодження основних фондів, сировини і продукції, що виробляється;
- щомісячний індекс інфляції, що надається у листі НБУ;
- норми амортизації, затверджені у законі України “Про оподаткування прибутку підприємств”;
- обсяги виробленої продукції.

Таким чином, для оціночних розрахунків на рівні України використання офіційної статистики дозволяє визначити приблизний масштаб цих величин.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАТ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Основними завданнями при розрахунках стосовно ефективності витрат на охорону праці є вирішення наступних завдань:

- визначити перелік статей непрямих витрат і збитків, що є наслідком нещасних випадків на виробництві;
- провести формалізацію розрахунків цих статей за чинним законодавством України;
- визначити перелік вихідних даних, необхідних для виконання оцінки збитків від виробничого травматизму;
- виконати аналіз інформаційного забезпечення вихідних даних в аспекті реальності проведення оцінки збитків;
- проявити невирішені проблеми в інформаційному і алгоритмічному забезпеченні щодо розробки універсальної методики визначення збитків від виробничого травматизму;
- встановити дійсне співвідношення збитків від виробничого травматизму до прямих витрат.

Згідно даного переліку задач, визначений перелік статей непрямих витрат і збитків.

За чинним законодавством виявлений порядок визначення збитків. Особлива увага приділялася змінам у чинному законодавстві у сфері охорони праці, які набувають чинності у 2011р. Ці зміни стосуються визначення

- суми одноразової допомоги і моральної шкоди;
- збитків від пошкодження і знищення майна за методикою 2002р., яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р.;
- сум ремонту, як для підприємств, так і для підрядних організацій за правилами визначення вартості ремонту основних фондів, які вступили в дію у 2006р. у Міністерстві промислової політики України;

- додаткових штрафних санкцій за невиконання витрат на охорону праці за нормативами;
- нормативних відрахувань на охорону праці на підприємстві, які мають становити не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік, оскільки ці відрахування збільшують величину прямих витрат.

Оскільки, орієнтовний розмір суми на охорону праці (0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік) за 2010 р. має становити 2.3 млрд. грн., це приведе до їх зменшення проти 4.9 млрд. грн. у 2008 р. Очевидно, що ці кошти впливатимуть на кількість нещасних випадків на виробництві і, відповідно, на виплати Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві. Розуміння того, що обов'язкові відрахування на охорону праці не забезпечують існуючих потреб, визначилось свого часу у підписанні угоди між Центральним комітетом профспілки трудящих металургійної та гірничодобувної промисловості України та роботодавцями про підвищення мінімального розміру відрахування на охорону праці до 0,6 відсотка від суми реалізованої продукції. Тому пропонується:

- удосконалення методичної бази для визначення потрібної величини відрахувань і компенсаційних заходів у сфері охорони праці.
- внесення до форми 7-тнв показника фактичних витрат на охорону праці на підприємстві.

При вирішенні наступної задачі – визначення вихідних даних, необхідних для оцінки збитків від виробничого травматизму – враховувався як діючий порядок, так і вказані зміни у чинному законодавстві. Вказані зміни були формалізовані, внесені до формул розрахунків непрямих, додаткових витрат і збитків, на основі чого, визначені потрібні вихідні дані з вказівкою інформаційних джерел вихідної інформації.

Стосовно окреслення проблем, що потребують свого вирішення для універсальності методики визначення збитків від виробничого травматизму, то, перш за все, вказується відсутність конкретних результатів за усіма відомими методиками, що може бути пояснено рядом невирішених проблем і особливостями процесу визначення збитків на окремому підприємстві. Тому акцентується увага на відмінність процесу прогнозування збитків від виробничого травматизму для конкретного підприємства, що залежить від стохастичного характеру травм на виробництві. Перш за все для визначення величини можливих збитків на підприємстві, необхідно мати або статистику нещасних випадків на виробництві за фактом, або їх ймовірність за класами професійного ризику виду економічної діяльності і до якого належить підприємство.

Треба зазначити, що офіційних даних про ймовірність нещасних випадків за класами професійного ризику страхування від нещасних випадків на виробництві у явному вигляді, скажемо, у формі таблиць або результатів наукових праць не спостерігається. Так, розрахунки тарифів страхування від нещасних випадків на виробництві базуються на лише даних фактичних виплат Фонду потерпілим за видами економічної діяльності. Тому пропонується, провести науково-дослідну роботу щодо визначення цих ймовірностей (ризиків) виробничих травм, що може бути використано при розробці тарифів на страхування від нещасних випадків на виробництві і розшифровці їх складових.

Що стосується врахування стохастичного характеру виробничого травматизму, визначеного у тій чи іншій формі, то пропонується послідовність дій (алгоритм) його використання при проведенні розрахунків непрямих витрат і збитків на підприємстві.

Встановлення дійсної оцінки збитків від виробничого травматизму проведено на основі такого інтегрального показника як відношення збитків від виробничого травматизму до величини прямих витрат. Для встановлення цього співвідношення в роботі проводилися розрахунки на моделі визначення витрат на безпеку виробництва, яка була доповнена статтями непрямих витрат і збитків виробництва від виробничого травматизму. На основі використання вказаної моделі проведені розрахунки вказаного інтегрального показника, які характеризують збитки від виробничого травматизму для України в цілому. Слід зазначити, що використаний інтегральний показник не характеризується стабільністю, як вважалося при його виборі, бо відношення прямих витрат до збитків від виробничого травматизму дуже сильно залежить від величини прямих витрат, які, в свою чергу, залежать від багатьох факторів, у тому числі, кількості травмованих і смертельних випадків, зростання заробітної плати, страхових виплат тощо.

Однак, використання вказаного інтегрального показника за результатами проведених для України в цілому розрахунків дало можливість зробити наступний висновок – величини збитків від виробничого травматизму у країні в цілому приблизно дорівнюють сумі прямих витрат на охорону праці та відшкодуванню потерпілим.

Оцінка збитків від виробничого травматизму необхідна для встановлення можливості або факту альтернативи інвестиційної політики в Україні. За наведеним вище висновком можна стверджувати, що сума прямих і непрямих витрат і збитків від виробничого травматизму не становитиме альтернативу інвестиціям у модернізацію або оновлення обладнання. Цей висновок має практичне значення при розробці інвестиційної політики, як в сфері охорони праці, так і у державі в цілому.

**ВИГОТОВЛЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ
ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**